

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Інституту історії України НАН України
академік НАН України

Валерій СМОЛІЙ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

**підготовки здобувачів вищої освіти
на третьому (освітньо-науковому) рівні
на здобуття ступеня: доктор філософії (PhD)
за спеціальністю: 032 «Історія та археологія»
галузі знань: 03 «Гуманітарні науки»**

Розглянуто та затверджено

На засіданні Вченої ради Інституту

від «23» середня 2025 року протокол № 11

Київ – 2025

Розробник силябусу:
Гарант освітньої програми:

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ:

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Нормативні навчальні дисципліни.

Дисципліни професійної підготовки

Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»

Освітній рівень: третій рівень освіти (доктор філософії)

Спеціальність: 032 «Історія та археологія»

ВИКЛАДАЧ: Молчанов Володимир Борисович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (2009), старший науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України НАН України, доцент кафедри фундаментальних економічних дисциплін Університету ДФС України (Житомирський ф-т).

Роб.тел.: +38044 279 1902

E-mail: yakudza68@ukr.net

<http://resource.history.org.ua/person/0000293>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=EpA6cnoAAAAJ&hl=uk>

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 2 кредити ECTS

Аудиторних занять: 36 академічних годин (24 лекційних і 12 семінарів по 2 академічні години); контрольна робота – 2 академічні години; консультація та залік – 4 академічні години)

Самостійна робота слухачів курсу: 18 години.

Форма підсумкового оцінювання: залік.

Анотація

Навчальний курс «Сучасні технології викладання історії у вищій школі» розрахований на слухачів (аспірантів), які мають освітньо-кваліфікаційний рівень магістра. Курс складається із двох змістовних модулів та побудований за вимогами Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Навчальний курс безпосередньо пов'язаний з навчальними курсами з джерелознавства та вибірковими курсами з історія України, історіографії, музеології, базується на вже

засвоєному матеріалі і спрямований на поглиблення та систематизацію знань з окресленої дисципліни.

Метою навчальної дисципліни «Сучасні технології викладання історії у вищій школі» є використання новітніх здобутків педагогічної науки; постійне підвищення наукового і виховного рівня викладання; забезпечені реалізації в освітньому процесі принципів історизму і об'єктивності в оцінці фактів, явищ, подій; гуманістичній спрямованості історичної освіти, орієнтованості її на пріоритет загальнолюдських цінностей; досягнення доступності історичної освіти на етапі вищої школи у порівнянні із загальноосвітньою.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Сучасні технології викладання історії у вищій школі» є :

- ознайомити слухачів і з змістом вищої історичної освіти в Україні та науковими основами стандартизації освіти,
- розкрити принципи створення освітніх кваліфікаційних характеристик і програм, навчальних планів і робочих програм, методичного забезпечення навчальних дисциплін;
- формувати вміння майбутніх викладачів історичних дисциплін планувати освітній процес у закладах вищої освіти, створювати навчально-методичне забезпечення окремих курсів історичних дисциплін; конкретизувати положення типових і робочих програм з існуючих навчальних предметів;
- формувати вміння слухачів організовувати та проводити лекційні і практичні заняття із зазначених вище дисциплін, прагнення вдосконалювати освітній процес у закладах вищої освіти відповідно до актуальних потреб сьогодення та інноваційних тенденцій в освіті;
- **навчати слухачів:**
 - раціонально і науково обґрунтовано організовувати самостійну роботу студентів, постійно урізноманітнюючи її форми та методи;
 - формувати вміння майбутніх викладачів історичної дисципліни ефективно контролювати і правильно оцінювати навчальні досягнення студентів за модульно-рейтинговою системою;
 - розвивати практичні навички слухачів, необхідні під час педагогічної діяльності викладачами історичної дисципліни закладу вищої освіти.
- **сприяти:**
 - розвитку національної свідомості та загальнолюдських ціннісних орієнтацій майбутніх спеціалістів; вихованню патріотичних і морально-етичних переконань

фахівця, причетності до тисячолітньої історії українського народу та культурно-цивілізаційних здобутків людства;

прищеплення навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення глибокого осмислення історичного розвитку людства;

навчанню практичних навичок роботи з історичними джерелами і науковою літературою;

виробленню умінь застосовувати набуті знання з історії у повсякденній діяльності для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій.

- розкрити специфіку історичних знань, якими опановують студенти у ВНЗ, своєрідність методики навчання історії вищої та озброїти молодих людей методами наукового пізнання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми слухачі мають:

знати:

- предмет та завдання навчальної дисципліни «Сучасні технології викладання історії у вищій школі»;
- створювати навчально-методичне забезпечення окремих курсів історичних дисциплін;
- актуальні потреби сьогодення та інноваційних тенденцій в освіті;
- ефективно контролювати і правильно оцінювати навчальні досягнення;
- змістом вищої історичної освіти в Україні;
- науковими основами стандартизації освіти.

вміти:

1. використовувати науковий аналіз, спрямований на забезпечення глибокого осмислення історичного розвитку людства;
2. застосовувати практичні навички роботи з історичними джерелами і науковою літературою;
3. застосовувати набуті знання з історії у повсякденній діяльності для орієнтації в суспільно-політичному житті;
4. оцінювати суспільні явища і події.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно з ОНП	Компетентності
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 2	Здатність використовувати у професійній діяльності базові загальні знання з різних наук (філософії науки та культури, педагогіки, біології, медицини, антропології, мистецтвознавства, демографії тощо).
ЗК 3	Здатність до розуміння широкого кола філософсько-світоглядних проблем, глибокого усвідомлення суспільних процесів, причино-наслідкових зв'язків.
ЗК 4	Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології у різних видах професійної діяльності; володіти основними методами і засобами набуття, зберігання та обробки інформації; знаходити необхідну інформацію, критично її осмислювати, порівнювати та аналізувати з метою визначення рівня її вірогідності; користуватися бібліотечними та архівними фондами як традиційними, так і електронними.
ЗК 6	Здатність виявляти, формулювати і розв'язувати дослідницькі проблеми, приймати обґрунтовані рішення та створювати алгоритм їхнього втілення у практику.
ЗК 7	Здатність до наукового пошуку; володіння необхідним дослідницьким інструментарієм; адекватного висвітлення та очищення історичних знань.
Фахові компетентності (ФК)	
ФК 1.	Знання основних процесів та подій з історії людства різних історичних епох, розуміння сутності процесів та причинно-наслідкових зв'язків.
ФК 2	Володіння сучасною науковою термінологією, глибоке розуміння змісту фахових термінів.
ФК 3	Знання з філософії історії, зокрема розуміння сутності історичних теорій щодо реконструкції минулого людства, обізнаність з основними науковими напрямками та науковими школами.

ФК 10.	Здатність організувати та здійснювати наукову і викладацьку діяльність, використовуючи весь існуючий на сьогодні арсенал методів та технічних засобів.
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН 1	Вільно володіти всім арсеналом знань про минуле людства, закони і тенденції розвитку суспільства, інструменти та практики його вивчення.
ПРН 2	Знати основні теорії, ідеї, концепції, напрямки історичних досліджень як класичних, так і новітніх, зокрема локальної історії, регіоналістики, просопографії, усної історії, інтелектуальної історії тощо.
ПРН 3.	Опанувати сучасну термінологічну систему та понятійний апарат історичної науки і соціогуманітаристики
ПРН 4	Уміти збирати, опрацьовувати та зберігати наукову інформацію за допомогою сучасних інформаційних технологій.
ПРН 8	Уміння обирати методологічний інструментарій та стратегічні підходи відповідно до особливостей наукового дослідження, його мети та завдань, розглядати проблему.
ПРН 12.	Встановлювати міцні, доброзичливі контакти з колегами, будувати їх на засадах взаємоповаги, корпоративної етики.
ПРН 13.	Дотримуватися принципів академічної доброчесності у дослідницькій та науково-педагогічній діяльності.
ПРН 13.	Дотримуватися принципів академічної доброчесності у дослідницькій та науково-педагогічній діяльності.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретико-методологічні засади курсу МНІ у ВШ.

1. Предмет і завдання курсу.
2. Визначення змісту і структури нормативних історичних курсів у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації.
3. Зв'язок курсу з іншими науками.
4. Державна національна програма реформування вищої освіти.

Тема 2. Концепція історичної освіти у вищій школі.

1. Концепція історичної освіти у вищій школі. Основні принципи її реалізації.
2. Здобутки і недоліки в реформуванні змісту історичної освіти у вузах України.
3. Основні риси історичної освіти.
4. Структура історичних знань студентів.
5. Принципи побудови навчального плану історичних факультетів.

Тема 3. Методи навчання історії у вищій школі.

1. Класифікація методів навчання суть і зміст методів навчання.
2. Взаємозв'язок методів і рівнів засвоєння студентами змісту історичних курсів.
3. Роль методів навчання у формуванні творчого мислення студентів.
4. Проблема оптимізації методів навчання історії.

Тема 4. Види і форми організації навчального процесу.

1. Види навчання, їх характеристика.
2. Організаційні форми навчання та їх суспільність.
3. Організація наукової роботи студентів, навчальних і переддипломних практик.
4. Перспективи розвитку видів і форм навчального процесу.
5. Політична система та політичне володарювання в політичній теорії.

Тема 5. Засоби навчання історії.

1. Дидактичні функції засобів навчання.
2. Умови ефективного застосування засобів навчання.
3. Проблеми підручника з історії для вищих навчальних закладів.
4. Види унаочнення, їх характеристика.

5. Технічні засоби навчання.

Тема 6. Діагностика навчання історії.

1. Діагностика попередньої підготовки студентів.
2. Поточний тематичний і підсумковий контроль, вимоги до організації і методики проведення іспитів та заліків.
3. Проблеми оцінювання успішності і розвитку студентів.
4. Тестовий і комп'ютерний контроль.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Процес навчання історії та його закономірності.	3
2	Закономірності, принципи і правила навчання історії у вищій школі.	3
3	Основні вимоги до лекцій, практичних занять, консультацій, самостійної роботи студентів.	4
4	Проблеми комп'ютеризації навчального процесу з історії.	4
5	Підготовка тестів для проведення тематичного контролю з історії.	4
	Разом	18

Методи навчання

Активні методи навчання :

бесіда, дискусія, дебати, форум.

Інтерактивні методи навчання

колективний (фронтальний) метод: мікрофон, мозковий штурм;

груповий (кооперативний) метод: акваріум, подвійне і потрійне коло, снігова лавина;

колективно-груповий (фронтально-кооперативний) метод: дерево рішень, аналіз ситуації, інтернет-кафе, броунівський рух.

Методи контролю

Завдання до контрольної роботи

I. Написання опорних конспектів:

1. Розробка лекційного заняття.
2. Складання плану – конспекту семінарського заняття.
3. Написання методичних рекомендацій проведення колоквиуму.

Практичне завдання:

4. Створення презентації PowerPoint.

5. Розробка тестових завдань.

6. Складання професіограми.

Питання до заліку

1. Історія вищої педагогічної освіти України. Її етапи.
2. Реформа вищої школи — джерело як її успіхів, так і значного відставання від сучасних вимог.
3. Характер кваліфікаційних вимог до сучасного спеціаліста, його ознаки.
4. Перебудова концептуально-методологічної основи і організаційно-навчального процесу.
5. Значення освіти, проблеми і методи її викладання.
6. Професійні вимоги до викладача і до вищої школи як складової професійно-освітньої системи.
7. Мета професійної підготовки викладача, проблема оволодіння педагогічними технологіями науки (Н.Д.Хмель, В.І.Луговий).
8. Місце і роль педагогічної рефлексії в формуванні готовності студентів до професійної діяльності.
9. Формування творчого потенціалу педагога в умовах вузівської професійної підготовки (Н.В.Кічу, С.О.Сисоєва).
10. Основні завдання нової технології навчального процесу.
11. Лекція як основне джерело передачі знань слухачам.
12. Структура і методи викладання лекції.
13. Семінарське заняття як форма навчального процесу у ВНЗ.
14. Форми підготовки проведення семінарів.
15. Лабораторні та самостійні роботи. Форми проведення.
16. Основна дидактична мета лекції, методика лекційного викладання.
17. Педагогічна практика у вищій школі, її призначення.
18. Риси науково-педагогічного мислення за Л.Ф.Спірним.
19. Формування і вдосконалення вмінь педагогічної діяльності у процесі самостійної педагогічної діяльності.
20. Функції педагогічної практики на випускному курсі як етап професійно-педагогічної підготовки викладача.
21. Інноваційні підходи при викладанні історії України.
22. Традиційне навчання в системі інновацій.

23. Модульне навчання.
24. Структура і напрям навчально-виховного процесу.
25. Визначення змісту і структури нормативних історичних кусів у ВНЗ 3-4 рівня акредитації.
26. Державна національна програма реформування вищої освіти.
27. Здобутки і недоліки у реформуванні змісту історичної освіти у вузах України.
28. Система принципів і їхній зв'язок.
29. Система правил, творчий характер їх застосування.
30. Взаємозв'язок методів і рівнів засвоєння студентами змісту історичних курсів.
31. Роль методів навчання у формуванні творчого мислення у студентів.
32. Проблема оптимізації методів навчання історичної науки.
33. Основні вимоги до лекцій, семінарів, консультацій, самостійної роботи студентів.
34. Організація наукової роботи студентів, навчальних і переддипломних практик.
35. Дидактична мета практичного заняття.
36. Роль і місце самостійної роботи у засвоєнні студентом навчального процесу.
37. Роль викладача в організації самостійної роботи студента.
38. Забезпечення самостійної роботи студентів навчально-методичними засобами.
39. Роль і місце наукової роботи в системі навчальної діяльності студента.
40. Студентське наукове товариство.
41. Умови ефективного застосування засобів навчання.
42. Проблеми комп'ютеризації навчального процесу.
43. Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи студентів.
44. Семінар, спецсемінар.
45. Оцінювання участі студентів у практичних та семінарських заняттях.
46. Методика проведення колоквиуму.
47. Технічні засоби навчання.
48. Поточний тематичний контроль.
49. Тестовий комп'ютерний контроль.
50. Методика розробки тестових завдань.
51. Загальна характеристика форм контролю студентів у ВНЗ.
52. Контрольні роботи для студентів-заочників.
53. Організація і методика проведення диференційованого заліку.
54. Співвідношення наукової педагогічної діяльності.
55. Джерела науково-педагогічної діяльності.

- 56. Становлення науково-педагогічних кадрів з історії.
- 57. Форма атестації науково-педагогічного керівника.
- 58. Професіограма викладача історії.
- 59. Навчання як один з видів суспільної діяльності.
- 60. Закономірності і логіка навчального процесу.

Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	100
10	10	20	20	20	20	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
65-69	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до заліку) становить 35 балів. У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 35 балів) аспірант зобов'язаний повторно пройти курс навчання із зазначеної дисципліни. У разі отримання оцінки «незадовільно» аспірант має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання

може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії аспірант може обрати повторне вивчення дисципліни.

Політика курсу

Слухач зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, не запізнюватися. У разі дистанційних занять – завчасно перевірити готовність технічних засобів, пристроїв та програмних продуктів до занять. У разі відсутності: через хворобу – аспірант зобов'язаний надати відповідний документ гаранту освітньо-наукової програми, через поважні особисті чи родинні обставини – пояснювальну записку на ім'я гаранта освітньо-наукової програми.

Політика доброчесності

Виконання навчальних завдань і робіт має відповідати вимогам «Положення про дотримання академічної доброчесності науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Інституті історії України НАН України» <http://history.org.ua/uk/post/50146> (наказ № 2/1-од від 2.01.2024 року).

Рекомендована література

Базова

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. – К., 1999.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник / А.М. Алексюк.-Київ, 1998.
3. Баханов К. О. Специфіка методики навчання історії у вищій школі // <http://vuzlib.com/content/view/239/84/>
4. Баханов К.О. Організація практики студентів педагогічних університетів з методики навчання історії / К.О. Баханов.- Бердянськ, 2007.
5. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. – К.: ВВП "Компас". 1997.
6. Вища освіта в Україні: Навчальний посібник /В.Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко, М.Ф. Степко та ін.; за ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка.- Київ, 2005.
7. Гончарова Н.О. Методика викладання історії у вищій школі. Навчальний посібник / [Н.О. Гончарова. Рекомендовано МОН України як навч. посібник для ст-в вищих навчальних закладів / рецензенти: В.О. Шайкан, Т.І. Пікалова, О.А. Мельничук]. - Харків: ФОП Шейніна О.В., 2009.- 328 с.

8. Грицак Я. Як викладати історію України після 1991 року / Я. Грицак // Українська історична дидактика. Міжнародний діалог (фахівці різних країн про сучасний український підручник з історії) : збірник наукових статей. – К. : Генеза, 2000. – С. 66.
9. Кобиляцький І.І. Методи навчально-виховної роботи у вищій школі. Для магістрантів і молодих викладачів вузів / І.І. Кобиляцький. - Львів, 2000.
10. Кобиляцький І.І. Методи навчально-виховної роботи у вищій школі: Монографія. – Львів, 1970.
11. Методика викладання в вищій школі: Метод конкретних ситуацій («кейс-стаді»): опорний конспект лекцій для рівня підготовки «магістр» / Уклад. І.В. Іванова.- Київ, 2002. Науково-практичні аспекти організації навчальної і методичної роботи в університеті: Монографія /За ред. В.П. Шевченка.- Донецьк, 2004.
12. Одерій Л.П. Основи системи контролю якості навчання: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1995.
13. Реєнт О. Криза сучасної історичної науки: Методичний і джерелознавчий аспект // Історія України, 1999. - №3.

Додаткова

1. Системи якості вищих навчальних закладів: теорія і практика: Монографія / О.І. Волков, Л.М. Віткін, Г.М. Хімічева, А.С. Зенкін.- Київ, 2006.
2. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навчальний посібник для магістрантів / З.І. Слєпкань.- Київ, 2005.
3. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: Навчальний посібник для педагогічних вузів / Фіцула М.М.- Тернопіль, 2003.
4. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник / Фіцула М.М.- Київ, 2006.